

Universal Declaration of Human Rights - Nzema

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

EWIADEAMRA NOLOBŎLE MŎŎ FALE SONLA NWO ADENLENYIANLE NE MŎ LA ANWO

MŎLEBEBŎ

Wŏ meke ala mŏŏ Maanle Maanle mŏŏ wŏ Eku ye anu la gyinlabelē nee pepēzēle nee anwoadenlenyianle a fa atianwolilē, pepelilē nee anzondwolē ba ewiade anu la,

Wŏ meke ala mŏŏ menli embu sonla nwo adenlenyianle ne mŏ bie amaa ōlua zo nyelee mgbane mgbane dŏŏnwo esisi emaa menli adwenle ezēkye, nee ewiade ne mŏŏ ēlēba mŏŏ sonla biala banyia adenle aha edweke biala mŏŏ ōdaye ōkulo, nee diedi biala mŏŏ ōdaye ōkulo ke ōdie ōdi na ōnzulo la, emaa bēla ye ali kē, ēhye a le awienvolema anyelazo kpole kpale la,

Wŏ meke ala mŏŏ ōhyia, saa bēnrehyē sonla bēnremaa ōnrehō ōnretia esisilē nee atisesebeyēle, kē ōwŏ kē mēla bŏ sonla nwo adenlenyianle ne mŏ anwo bane la,

Wŏ meke ala mŏŏ ōhyia kē bēmaa agŏnwolēyēle wŏ Maanle Maanle avinli kēnyia anyuhŏle la,

Wŏ meke ala mŏŏ Maamgbole Koyēle ne anu amra ēva bē diedi mŏŏ wŏ sonla nwo adenlenyianle ne mŏ, ye gyinlabelē nee ye dibilē nee mrenya nee mraale adenlenyianle pepē ne mŏ anu la ēwula sonla nwo adenlenyianle nwo mēla ne mŏŏ bēfēle ye "Kyata" (Charter) ne anu na bēlie bēdō nu kē bēboa bēamaa menli anyia anyuhŏle nee tēnlabelē kpale wŏ atianwolilē bŏkŏŏ nu la,

Wŏ meke ala mŏŏ Maanle Maanle mŏŏ wŏ Maamgbole Koyēle Eku ne anu nee Maamgbole Koyēle ne ēbō ēwŏkē kē bēmaa awie biala anye azŏ sonla nwo adenlenyianle nee atianwolilē ne mŏ na bēali zolē kpale la,

Wŏ meke ala mŏŏ adenlenyianle nee atianwolilē ēhye mŏ anwo ndelebēbō kpale hyia kpole kpale maa ēwŏkēbŏle ne azolilē anzēē munlililē ne la,

Ati, Kēkala

MAAMGBOLE KOYĒLE AYIA NE

bŏ nolo kē

Ewiadeamra Nolobŏle Mŏŏ Fale Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Ehye

le debie ko mŏŏ yelie yedo nu yemaa awie biala nee Maanle biala, amaa awie biala nee Eku biala mŏŏ dahuu kēva. Nolobŏle ēhye kezie ye adwenle nu la abŏ mŏdenle alua ngilehilele nee ndetele zo yeamaa nidi ara adenlenyianle nee atianwolilē ēhye mŏ anwo, na eza yealua ngŏzo ndenle zo, Maanle nee Maanle Maanle zo, yeaboa yeamaa menli mŏŏ wŏ Maanle Maanle mŏŏ wŏ Eku ne anu nee Maanle Maanle mŏŏ Eku ne sie bē la anu amra amuala alie ado nu kpale na bēali zolē kpale.

Edwekekpkŏkē 1

Menli muala di bē ti anwo na eza noko bēse wŏ dibilē nee adenlenyianle nu. Bēle ndwenlenwo nee adwenle, yemŏti ōwŏ kē bēkilē adiemayēle bēmaa bē nwo ngoko.

Edwekekpkŏkē 2

Sonla ko biala lē adenle nyia adenlenyianle nee atianwolilē ne mŏ mŏŏ bēva bēwula Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobŏle ēhye anu la amuala bie. Ōnle kē ngakyile anzēē ngilehilenu anzēē nyeyenu biala mŏŏ fale menli ekpunli, menli ngakyile, nrenya anzēē raalē,

anee, Nyamenlezonlenle, maanyele anzee adwenle bie, Maanle anzee menli abohilele, agyapadee, awole anzee gyinlabelle gyene biala anwo la bie ba.

Eza noko onke ke bekile ngakyile anzee nyeyenu biala wo maanyele, melazolile nu, anzee maanle zo gyinlabelle nu wo maanle ne anzee eleka maa sonla ne de la anu. Saa maanle ne di o ti anwo o, saa maanle gyene a nea zo o, saa onli o ti anwo o, onle ke ngakyile anzee ngilehilenu biala ba nu.

Edwekekpake 3

Owo ke awie biala nyia ngoane, fanwodi nee sonla nwo banebole.

Edwekekpake 4

Onle ke beye awie biala kanra. Owo ke betua aanrayele nee aanra edonele wo adenle biala anu.

Edwekekpake 5

Onle ke bekile awie biala nyane anzee beye ye atisesebe, amumuye anzee begua o nyunlu aze anzee betwi o nyunlu.

Edwekekpake 6

Ke maa mela se la, eleka biala maa awie biala lua la owo ke benwu ke odaye ole sonla.

Edwekekpake 7

Ke maa mela se la, menli kasooti se pepe maa onle ke ngakyile anzee ngilehilenu biala ba mela ne maa bo be nwo bane pepe la anu. Menli kasooti le adenle nyia be nwo banebole pepe maa ko tia ngilehilenu anzee nyeyenu maa tia Nolobole ehye nee debie biala maa maa zehae nyeyenu ne adenle la.

Edwekekpake 8

Sonla biala le adenle ke saa awie ye debie maa tia anwoadenlenyianle ne maa maa maamule nwo mela anzee mela eva emaa ye la a, owo ke kooto ne maa pepe die ye.

Edwekekpake 9

Onle ke bekye sonla, befa sonla besie anzee beye sonla befi maanle ne anu wo meke maa otefonle mela anzee mela emmaa adenle la.

Edwekekpake 10

Wo awie biala adenlenyianle nee ye gyima ne maa anwo adwenlevalle nwo anzee saa beka ke awie biala eye etane a owo ke kooto maa di o ti anwo na onli moguazo la di ye edweke wo bagua nu.

Edwekekpake 11

1. Sonla biala maa bekeha ke yeye etane maa odi ke betwe o nzo la le adenle ka ke onze edweke ne anwo bie kyese bedi ye edweke wo bagua nu kooto na kooto ne bua ye fole ke maa mela se la. Wo kooto eke ne owo ke onyia ninyene maa ofa opepe odie o nwo la kolaa.

2. Onle ke bebua sonla biala fole wo nyeele etane biala maa wo meke maa oyele zohane nyeele ne la enee onle etane maa otia maanle anzee maanle maanle mela la anwo. Anzee onle ke betwe sonla ne anzo bema otele maa bepe bedo eke ne wo meke maa oyele etane ne la.

Edwekekpake 12

Ɔnle ke menli fa be nloa wulowula awie feabo, ye abusua, ye sua nu edweke nu anzee ɔnle ke bekenga ye ahelata anzee bebo ye anyiemgba besekye ye anyunlunyia. Sonla zehae le adenle maa mela ne pepe die ye anzee bo ɔ nwo bane wo zehae akpɔsemadi ebela ne mo anwo.

Edwekekpɔke 13

1. Sonla biala le adenle ɔfi eleka mo ɔde la ɔkɔtenla eleka biala mo ɔkulo la.
2. Sonla biala le adenle ɔfi maanle biala anu nee ye maanle nu ɔko maanle gyene nu na ɔkola ɔsia ɔba ye maanle nu.

Edwekekpɔke 14

1. Sonla biala le adenle ke saa ɔlenwu amanee wo ye maanle nu a ɔkola ɔnriandi ɔko maanle gyene nu ɔmaa bema ye eleka ɔtenla anzee bebo ɔ nwo bane.
2. Saa amanee ne mo ahenle ne ɔlenwu ye la envi anzee enlua maanyele ti anzee ye nyeele ne tia Maamgbale Koyele mela ne nee ye bodane ne mo a, yemo maanle gyene ne enle adenle ke ɔkelie ye azie anzee ɔkebo ɔ nwo bane.

Edwekekpɔke 15

1. Sonla biala le adenle ke ɔye ekulomani.
2. Ɔnle ke bebu ekulomani biala ke ɔle eyevole la. Eza noko ɔnle ke besi awie biala mo kpondɛ ke ɔkakyi ye ekulomaniyele la adenle wo meke mo mela emmaa adenle la.

Edwekekpɔke 16

1. Mrenya nee mraale mo bekɛdwu agyalehɔle la, saa bele duzu menli o, saa bevi duzu maanle nu o, anzee saa beko duzu asɔne o, bele adenle begya be nwo na bebo edane. Be mu nwio bele adenle pepe wo agyale nwo, wo be agyale nee be ewolehɔle nu.
2. Ɔwo ke menli nwio ne die to nu kolaa na beagya be nwo.
3. Kunli nee yelee nee be mra a le ekpunli mo bo sua ekyekyele bo anzee ekpunli mo tele ye menli dɔɔnwo a, yemati ɔwo ke menli ekpunli ne nee maanle ne mo bewo nu la sinza be.

Edwekekpɔke 17

1. Sonla biala le adenle ke ɔnyia ɔ ti anwo agyapadeɛ, eza noko ɔle adenle ke ɔ nee awie mo bo nu nyia agyapadeɛ.
2. Ɔnle ke awie biala hwele ye agyapadeɛ wo meke mo mela emmaa adenle la.

Edwekekpɔke 18

Sonla biala le adenle ke ɔdwenle adwenle biala na ɔsonle debie biala mo ɔkulo la, eza ɔle adenle ɔkakyi ye Nyamenlezonlenle ne anzee ye diedi ne nee fanwodi, yee akee noko ɔle ɔ nwo adenle ke ɔ ngome anzee ɔ nee menli wo bagua anzee fealera nu ɔkile ye asɔne anzee ye diedi ne wo ngilehilele, nyeele, ezonlenle nee boenleanle nu.

Edwekekpɔke 19

Sonla biala le adenle ke ɔdwenle na ɔka edweke mo ɔkulo la; eza ɔle ɔ nwo adenle ke ɔfa adwenle biala mo ngyegyeye biala enle nwo na ɔdua nolobɔle ndenle ne mo biala anu ɔkpondɛ, ɔtie na ɔka edweke ɔkile menli na ɔmaa be adwenle mo ngyegyeye biala enle nwo a.

Edwekekpɔke 20

1. Sonla biala le adenle ko ayia anzee eku mo anzondwole wo nu la bie.

2. Onle ke behye sonla bema a ɔko eku nu.

Edwekekpake 21

1. Sonla biala le adenle boa wa ye maanle ne ebule nu, ɔle adenle ɔtu ɔ nwo ɔsie eke ɔmaa betu ye ɔko Melalile Ayia ne bie anzeɛ ɔboa ɔmaa betu menli beko Melalile Ayia ne.

2. Sonla biala le adenle nyia maanle gyimayele nwo nvasoe wa ye maanle ne anu.

3. Ezuavole ne ehulolodeɛ ne a le Arane tumi ne a, bekile be ehulolodeɛ ehye wa meke biala nee nɔhale emadolɛ mɔ awie biala nyia adenle to ye deɛ wa feabo nu anzeɛ wa ndenle biala anu mɔ ngyeyele biala enle nu la.

Edwekekpake 22

Awie biala mɔ wa menli ekpunli avinli la ɔwa ke maanle ne sinza ye eza ɔwa ke maanle ne dua ye mɔdenlebo nee maanle maanle moale zo, nee ke maanle ko biala ye maamule, agyapadeɛ, ezukoa, menli nee maandɛ gyinlabele ne si de la azo maa sonla ko biala nyia ninyene mɔ hyia ye anyunlunyia nee ye boeyele nwo la.

Edwekekpake 23

1. Sonla biala le adenle ye gyima mɔ okulo la, Akee noko ɔle adenle ke ɔnyia gyima ne anwo ahunlundwole. Eza noko ɔwa ke maanle ne boa maa awie biala nyia gyima mɔ gyima ne envi ɔ sa a.

2. Sonla biala le adenle ke gyima mɔ ɔkeye la ɔnyia nwole ahatuale ke mɔ saa awie gyene a ye le gyima zɔhane a anzeɛ ɔkenya ye la.

3. Sonla biala mɔ ye gyima la ɔwa ke nyia nwole ahatuale kpale mɔ ɔkola ɔfa ɔnea ɔ ye nee ɔ mra amaa be tenlabele nu aye kpale a. Eza noko ɔwa ke ɔnyia ezinzale ne mɔ maanle ne fa sinza menli la bie.

4. Sonla biala le adenle boa gyimayele Eku nu wa ye ehulolodeɛ ezinzale ti.

Edwekekpake 24

Sonla biala le adenle ke ɔdie ye enwomenle bie na ɔdielie ɔ nye, na ɔnyia meke ezinra mɔ ɔfa ɔye gyima na eza noko ɔnyia meke mɔ saa ɔye gyima dedee a ɔfa ɔdie ye enwomenle bie na betua ye nwole kake la a.

Edwekekpake 25

1. Sonla biala le adenle ke ɔ nee ɔ ye nee ɔ mra nyia tenlabele kpale mɔ fale be ngoane, aleɛ, edanle, dabele nee ayileyele nee ninyene mɔ hyia maa be la anwo. ɔwa ke benya moale wa meke mɔ benye gyima, anwonyane kebo be, bengola gyima ye, kunli anzeɛ ye le kewu, bekeye mgbanyinli anzeɛ ɔlua ndenle bie azo bengola bennea be nwo la.

2. ɔwa ke mreladane nee ngakula nyia moale nee enleanle kpale. Kakula biala, saa begyale ɔ nli anzeɛ beangya ɔ nli na beawo na beawo ye o, ɔwa ke benea ye anzeɛ besinza ye ke mɔ ɔfeta la.

Edwekekpake 26

1. Sonla biala le adenle sukoa nwoma. Onle ke betua nwomazukoale nwo kake biala, boɔ wa mɔlebebo nwomazukoale deɛ ne anwo. ɔwa ke mɔlebebo nwomazukoale ne ye nhye maa kakula biala. ɔwa ke menli nyia adenle sukoa mbulale nee milahyinli nee gyima nwo nwoma. Eza noko awie biala mɔ bo mɔdenle la kola sukoa nwoma kpole.

2. ɔwa ke nwomazukoale maa awie biala tenlabele nu ye kpale na ɔmaa sonla nwo adenlenyianle nee ye atianwolile ne mɔ enilile gyinla kpundii. ɔwa ke nwomazukoale maa ndelebebo, be kunlu elile nee agɔnwoleyele ba maanle maanle avinli, menli anzeɛ asɔne asɔne avinli na ɔboa ɔmaa Maamgbale Koyele gyima ne mɔ ɔledi mɔ ɔfale anzondwole nwo la di munli.

3. Awovolema le adenle ke bema be mra sukoa nwoma mɔ bekulo ke be mra ne mɔ sukoa la.

Edwɛkɛkpɔkɛ 27

1. Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔdaye ɔyɛ maandɛɛ nyɛlɛɛ biala mɔɔ bɛyɛ wɔ maanle anzɛɛ sua ne azo la bie, na eza ɔnyia ninyɛne ɛdolɔlɛ nee abɔdɛɛ nwo nrelebe nwo anyuhɔlɛ nvasoɛ ne mɔ bie.
2. Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔnyia debie mɔɔ ɔkɛhele mɔɔ fale abɔdɛɛ nwo nrelebe, nwoma anzɛɛ debie mɔɔ ɔkedolɔ la anwo banebɔlɛ.

Edwɛkɛkpɔkɛ 28

Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔ nee menli nee maanle maanle nu amra di ngitanwo amaa yeanyia adenlenyianlɛ nee atianwolilɛ ne mɔ mɔɔ wɔ Sonla Nwo Adenlenyianlɛ Nwo Nolobɔlɛ ɛhyɛ anu la nwo nvasoɛ kpale.

Edwɛkɛkpɔkɛ 29

1. Sonla biala lɛ gyima yɛ fa maa yɛ menli mɔɔ ɔwɔ be avinli la amaa ɔlua zo yɛahola yeanyia anyuhɔlɛ anzɛɛ yeali munli.
2. Saa sonla biala fa yɛ adenlenyianlɛ nee atianwolilɛ ne mɔ aye gyima a, ɛneɛ ɔngile kɛ ɔlɛ adenle ɔbulu mɛla zo; ɔwɔ kɛ ɔdi ɔ gonwo mɔ adenlenyianlɛ nee atianwolilɛ ne mɔ eni na ɔbɔ yɛ ɛbɛla kɛ mɔɔ maanle ne mɔɔ ɔwɔ nu la mɛla ne mɔ mɔɔ fale benwonililɛ, anzondwolɛ nee yɛ bɔyɛlɛ ne se la.
3. ɔnlɛ kɛ bɛdua adenlenyianlɛ nee atianwolilɛ ɛhyɛ mɔ azo bɛyɛ ninyɛne mɔɔ ɔtietia anzɛɛ ɔbulu bodane nee ndenle ne mɔ mɔɔ Maamgbolɛ Koyɛlɛ ne ɛhyɛhyɛ ɛdo ɛkɛ la azo.

Edwɛkɛkpɔkɛ 30

Debie biala mɔɔ wɔ Sonla Nwo Adenlenyianlɛ Nwo Nolobɔlɛ ɛhyɛ anu la ɛngyi ɛkɛ ne ɛmmaa maanle ko, anzɛɛ menli ɛkpunli ko anzɛɛ sonla ko agome mɔɔ ɔmaa yɛ adenle ɔyɛ debie ɔsekɛyɛ adenlenyianlɛ nee atianwolilɛ ne mɔ mɔɔ behyɛhyɛ bɛdo ɛkɛ ne la a.
